

INDUSTRIELE ARCHEOLOGIE : CATALOGI, INVENTARISSEN, BIBLIOGRAFIEEN

1. BAELE J. en R. DE HERDT, *Vrij gedacht in ijzer. Een essay over de architectuur in het industriële tijdperk 1779-1913. Catalogus uitgegeven door het Museum voor Industriële Archeologie en Textiel ter gelegenheid van de tentoonstelling ingericht door het Hoger Architectuurinstituut van de Stad Gent, het Centrum voor Kunst en Cultuur en het M.I.A.T. Stad Gent (Dienst voor Culturele Zaken)*, Gent 1983, 244 blz.

Dit essay vormt een uniek naslagwerk voor architecten en industrieel-archeologen. Het valt uiteen in twee delen. In een eerste deel wordt de vernieuwing van de architectuur in het industriële tijdperk besproken. De sinds oudsher elitaire architect, wordt met een nieuwe harde realiteit, nl. de industriële revolutie, gekonfronteerd. Deze dient zich moeizaam los te maken uit zijn *beaux-arts-verleden* en ondervindt de (be)-dreiging van uitvinder, constructeur en ingenieur.

Het epos van architraaf tot ijzeren spant wordt op een boeiende wijze weergegeven. De nieuwe gebouwtypologieën die uitvoerig worden behandeld : de bruggen, galerijen, serres en broeikasten, het station, wereldtentoonstellingen, hallen, ateliers, loodsen, fabrieken, het groot-warenhuis, ontspanningszalen. Het tweede deel vormt een tegenpool met het architecturaal triumfalisme van het eerste deel en geeft op basis van het literatuurfragmenten een sfeerbeeld van de sociale ellende en toestanden in de 19de eeuw.

Zeer rijk geïllustreerd : unieke tekeningen en kleur-illustraties, met bibliografie.

2. *Bibliografie van de Nationale Kunstgeschiedenis 1979-1980*; in *Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis*, 1982, 21, p. 99-157

Deze bibliografie, opgesteld onder leiding van Jacqueline Folie, wordt chronologisch en thematisch ingedeeld en omvat ook een rubriek industriële archeologie.

3. *Geraardsbergs Industrieel Patrimonium onder slopershamer*; in *Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur*, 1923, nr. 1, p. 21-28.

De industrialisatie kwam te Geeraardsbergen, pas goed op gang in de tweede helft van de 19de eeuw. Na 1855 brachten *solferstekfabrieken* (lucifers-nijverheid) en sigarennijverheid in het stadje een relatieve welstand. Van deze vroegere nijverheid rest vrijwel niets meer. De Werkgroep voor Industriële Archeologie van Geeraardsbergen bespreekt in dit artikel de textielfabriek Flamant, de olieslagerij De Block, de kartonfabriek De Clercq (Zandbergen), de papierfabriek Fontaine-Van Damme te Goeferdinge, de watermolen te Zarlardinge. DIRK SURDIACOURT voegt bij dit artikel enkele beschouwingen over industriële archeologie in kleine steden. Geïllustreerd.

4. STROOBANTS A. en SCHELLEKENS E., *Industrieel-archeologische kroniek. Dendermonde 1979-1980*, in *Gedenkschriften van de Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde. Jaarboek 1980-1981*, dl. 5, p. 204-216.

Korte situering en bespreking van de brouwerij Hermans te Appels; van de fabriek Vertongen-Soens (touwslagerij); NV Philips-Glazen (spinnerij en weverij); NV Nadia-NV Escout Dendre (schoenen); schoenfabriek De Rijcke; schoenmakerij P. Corthals; brouwerij O. Willems; drukkerij Grootjans; brouwerij Bayard-Bass; bakkerij Putteman; NV Marchant & Stichelmanns (spinnen en weven van vlas en katoen). Geïllustreerd.

WEGEN- EN WATERINFRASTRUCTUUR; TRANSPORT

5. *Antwerpse trams (1873-1926) in Gentse Vereniging voor Scriptophilie - Berichtenblad*, Jg. 2 (1983) M1, p. 15.

De eerste stichters van een tramlijn te Antwerpen waren J. Sbergheim en A.G. Renschau uit Londen, die in 1872 een vergunning kregen. De eerste lijn was deze van Berchem-Kerk naar de Meir te Antwerpen. Het aantal maatschappijen volgen zich in zeer snel tempo op. Geïllustreerd.

6. DESPRIET Ph., *Romeinse wegen in Zuid-West-Vlaanderen. Enkele kritische beschouwingen*, in *De Leiegouw*, Jg. XXV, 1923, p. 59-77.

Bespreking van de wegen : Bavik-Doornik-Bonen; Kassel-Tongeren; een secundaire weg Kassel-Tongeren; Bavik-Doornik-Kortrijk (naar Oudenburg); Bavik-Blicquy naar het noordwesten (Wenduine); A-trecht-Rijssel-Kortrijk-Gent; Kortrijk-Harelbeke-Kruishoutem; Doornik-Gent.

7. SCHOEMAKER H.J., "Oorsprong en ontwikkeling van de waterloopkunde" in *Histotechnica*, nr. 21, september 1983, p. 2-6.

De waterloopkunde steunde tot in de 17de eeuw vooral op ervaring, ondanks de technisch wetenschappelijke opleiding van Simon Stevin aan de Universiteit van Leiden in 1600. Eerst in de 17de eeuw kon, dank zij Isaac Newton en Gottfried Wilhelm van Leibnitz een theoretische basis voor de Waterloopkunde gevormd worden. Danël Bernouilli en Leonard Euler legden de grondslag voor de hydrodynamica. Vooral op het einde van de 19de eeuw ging men over tot modellen om oplossingen te verkrijgen die niet met berekeningen te vinden waren. Het eerste laboratorium voor waterbouwkunde kwam tot stand in Dresden. Andere werden opgericht in Karlsruhe (1901), Berlijn (1903), Delft (1927)...

Een bijzondere ontwikkeling in de laboratoria voor het behandelen van waterbouwkundige problemen aan de kust kwam tot stand vanaf de jaren twintig-dertig. Even wordt ingegaan op de historie van de dimensie-analyse en de archeologie van de waterloopkunde. Geïllustreerd.

8. VAN BELLE R., *Schepen op grafzerken*, in *Ons Heem*, Jg. 37 (1983), 3, p. 76-86.

De oudste afbeeldingen van schepen uit de middel-eeuwen kent men van stadszegels; men vindt er ook op miniaturen, beschilderde panelen, gravures en grafzerken.

Het artikel geeft de beschrijving van een grafzerk met schip te St. Anna ter Muiden, te Gent, te Watervliet, in Bonen (Boulogne), drie grafzerken in Kieldrecht. Vervolgens bespreekt de auteur enkele belangrijke scheepstypes uit Vlaanderen: de kiel, de hulk, de kogge, de boeier. Hij blijft daarbij echter onvolledig. Geïllustreerd.

AMBACHTEN EN AMBACHTELIJKE INDUSTRIËN

9. *Jeneverstokerij te Lille*, in *Het Liller Heem*, Jg. 1 (1983), nr. 2.
10. DEVOS M., RIJCKEBOER H. en VAN KEYMEULEN J., *Woordenboek van de Vlaamse dialekten. Deel II: Niet-agrarische vaktalen. Afl. 1 De mandenmaker*, X + 100 blz. 16 kaarten en 15 illustraties - *Afl. 2. De strodekker*, VIII + 40 blz. 2 kaarten, 17 illustraties - *Afl. 3. De Handspinner en touwslager*, X + 60 blz. 1 kaart, 20 illustraties Wetenschappelijk apparaat, 124 blz. Gent 1982.

(Kontakt opnemen met drukkerij G. Michiels, Corverstraat 13, 3700 Tongeren).

11. VAN WESEMAEL M., *Uit de geschiedenis van het saffarke of kogelflesje*, in *Wachtebeke, Jaarboek 1979-1980*, (13-14), p. 51-75.

Over het ontstaan van het limonadeflesje. Vooral na 1852 werden in België zeer veel oktroyaanvragen ingediend voor limonadeflesjes. Ook in andere landen werd naar het ideale verpakkingsmiddel voor limonade gezocht. Hiram Codd met 'the Codd bottle' kan hier ongetwijfeld vermeld worden. Te Gent werd het kogelflesje aangeduid als "saffarke" naar Edouard Chaffart (1823) die in Gent een "fabriek van Metaalvrije Minerale Wateren en andere Mousseerende dranken" uitbaatte. Rijk geïllustreerd.

AGRARISCHE INDUSTRIË

12. MOLEMANS J., *Wijers en heidevennen en hun relatie tot de visteelt, meer bepaald in Zonhoven*, in *Limburg*, Jg. LXII, (1983) afl. 1, p. 1-8.

Met o.m. de functie van heivennen als hennep- en vlaskuilen en als turfvennen.

METAALNIJVERHEID

13. *Een Gentse ACEC-afdeling gespecialiseerd in electro-mechanica*, in *Gentse Vereniging voor Scriptophilie - Berichtenblad*, Jg. 2 (1983) nr. 6, p. 3-7.

In 1960 smolten SEM (Gent, ontstaan uit Carels in 1920, en opsloping van de werkhuizen Vander Kerchove in 1934), en ACEC (Charleroi) samen tot ACEC. Naast de productie van elektrische motoren, materiaal voor verlichting, huishoudapparaten, dieselmotoren, heftuigen en fabrikaten op gebied van kernenergie, specialisatie in regel- en automatisatietechniek. Geïllustreerd met afbeeldingen van aandelen.

14. KOOPMANS B., "De Koninklijke Nederlandsche Lood- en Zinkpletterij, voorheen A.D. Hamburger te Utrecht", in *Industriële Archeologie*, nr. 8 (1983) pg. 117-126.

In 1866 verkrijgt Abraham David Hamburger de toelating om aan de Oudegracht in Utrecht een loodpletterij en -perserij, op te richten. In 1871 vestigt hij een loodpletterij aan de Leidse Vaart, welke voortdurend uitgebreid wordt o.m. in 1874, 1885, 1887, 1892 en 1896. Het ruwe zink was uit België en Duitsland afkomstig. Op basis van archiefdocumenten gaat de auteur uitvoerig in op de bezwaren die vooral de omwonende boeren en tuinders tegen de vestiging en uitbreiding van het bedrijf hadden. Op dit ogenblik is het 19de eeuwse fabriekscomplex met sloping bedreigd. Geïllustreerd. Met kritisch apparaat.

15. MALVOZ L., *Het neutrale gebied van Moresnet (1816-1919)* in *Gemeentekrediet van België*, Jg. 37 (1983), nr. 144, pag. 69-94.

Dit territorium in de latere Belgische gemeente Kelmis (Luik) is belangrijk omdat in Altenberg kalamijnlagen worden gevonden. Dit erts is een ontontbeerlijke grondstof voor de messingindustrie (van belang voor de koperslaggers van Dinant) en nadien ook voor de zinkproductie. Het artikel bevat ook gegevens over de in 1837 opgerichte *Société des Mines et Fondueries de Zinc de la Vieille Montagne*. Geïllustreerd.

16. VAN AERDE R., *De Koninklijke Kanonnengieterij bij Gent*, in *De Oost-Oudburg-Jaarboek XIX*, (1982)-pag. 99-113.

Na een kort overzicht van de geschiedenis van de kanonnengieterij in België, wordt ingegaan op de plannen van het Ministerie van Landsverdediging om, wegens de oorlogsdreiging op het einde der dertiger jaren, de Koninklijke Kanonnengieterij uit Luik naar Gent over te brengen. Hiervoor werd een terrein te Destelbergen-Beervelde uitgekozen. Geïllustreerd. Met bibliografie en verwijzingen.

TEXTIEL

17. VAN GORP P.J.M., *DE REEKS TEXTIELHISTORIE*.

Een nieuwe serie publicaties over aspecten van de textielgeschiedenis, uitgegeven in samenwerking met het Nederlands Textielmuseum, door de Archeologische pers Nederland.

De verschijningsdata:

Geschiedenis van het spinnen van textielgarens, deel I: *Handspinnen, van de Prehistorie tot de introductie van het vleugelspinnewiel* (verschijnt mei 1984).

deel II: *Handspinnen op vleugelspinnewiel, van de 15de eeuw tot heden* (verschijnt juni 1984).

deel III: *Machinaal spinnen, van de Industriële Revolutie tot heden* (verschijnt begin 1985).

De Industriële Revolutie in de Nederlandse Wollenstofindustrie (verschijnt juli 1984).

Katoen en de katoenijverheid (verschijnt najaar 1984).

Friese mantels, Pallia Fresonica (verschijnt eind

Voorintekening en bestelling bij het V.I.A.T. Gewad 13, 9000 Gent.

18. GRAUWELS J., *Sint-Truidense kantscholen in de 18de eeuw*, in *Limburg*, Jg. LXII (1983) afl. 5 p. 203-204.
19. GRAUWELS J., *Een lijbaarkleed der Grauwzusters in Limburg*, Jg. LXII (1983) afl. 4, pag. 189.

In 1749 eist een lakenhandelaar uit Sint-Truiden dat enkel en alleen de lakenhandelaars het recht hebben wollen baarkleden te verhuren.

20. *De katoenfabrieken te Gent*, in *Gentse Vereniging voor Scriptophilie. Berichtenblad*, Jg.2, (1983) nr. 4, pag. 2-11.

Bondig geschiedkundig overzicht, voornamelijk gebaseerd op tekst van J. HALLAERT verschenen in R. DE HERDT en B. DE GRAEVE, *Hun werk, hun leven. Getuigenissen van Gentse textielarbeiders 1900-1950*, Gent, Geïllustreerd.

21. LAMARCQ D., *Een kwantitatieve benadering van de arbeidersparticipatie in de Vlassector. Het Land van Aalst (1738-1820) in Handelingen van de Maatschappij voor Geschied- en Oudheidkunde te Gent*, dl. XXXVI, (1983), pag. 139-177.

Er wordt een sterke correlatie vastgesteld tussen de weefgraad en het vlasareaal, de omvang van de huishoudens en de bevolkingsevolutie.

Eén derde van de huishoudens beschikte over minstens één weefgetouw. Dit wijst op de sterke impact van de proto-industriële activiteit op het platteland. Toch zijn er sterke parochiale verschillen.

Met tabellen, bijlagen, kaarten en kritisch apparaat.

22. STROOBANTS A., *Enkele gegevens over de bouwgeschiedenis van het kasteel van Poeke en over de plaatselijke zijdetelt in de 18de eeuw*, in *Appeltjes uit het Meetjesland*, XXXIII, 1982, pag. 1-27.

Van 1751 tot 1770 werden door de baron van Poeke, Charles de Preudhomme d'Hailly pogingen ondernomen om in eigen beheer zijde te produceren. In Orléans werden moerbeibomen besteld en in 1765 werd zelfs op een Frans specialist Martin Pocachard beroep gedaan. Na verloop van tijd bleek echter dat de produktie niet in verhouding was met de gedane inspanningen.

23. VANNOPPEN H., *Streekdrachten, spiegel van onze volkskultuur. Methoden en huidige stand van het onderzoek omtrent de streekdrachten in Vlaanderen*, in *Ons Heem*, Jg. 37, (1983), 1-2, pag. 38.

De auteur gaat in dit uitvoerig artikel dieper in op de opzoekingsmethodes, op de huidige stand van het onderzoek, en op de problematiek rond de streekdrachten. Ook de ambachten en technieken betrokken bij de streekdrachten komen aan bod. Rijk geïllustreerd.

24. VAN DER EECKEN F., *Kantnijverheid omstreeks 1870*, in *Ons Heem*, Jg. 37 (1983), 3, p. 86-93.

Op basis van de *Almanach der commerce* uit 1878 wordt een overzicht gegeven van de Belgische kantfabrikanten en -handelaars.

25. *De Vlasfabrieken te Gent*, in *Gentse Vereniging voor Scriptophilie-Berichtenblad*, Jg. 2, (1983), nr. 2, p. 3-7.

Bondig geschiedkundig overzicht voornamelijk gesteund op een tekst van J. HALLAERT, verschenen in R. DE HERDT en B. DE GRAEVE, *Hun werk, hun leven. Getuigenissen van Gentse Textielarbeiders - 1900-1950*, Gent, Geïllustreerd.

MACHINES, WERKTUIGEN

26. DAVID J., *De tang. Eén woord, honderd-en-één werktuigen*, Grimbergen 1983, 2 dln. 63 en 32 blz.

Catalogus van een tentoonstelling ingericht (van 2 april tot 25 september 1983) door het Museum voor Oudere Technieken te Grimbergen. In het eerste deel wordt een omschrijving gegeven van de tang en de geschiedenis ervan nagegaan. Daarop volgt de eigenlijke catalogus met 210 nummers. Met bibliografie, index op de merken, index op de benamingen. Het tweede nummer omvat 210 afbeeldingen op schaal van de tentoongestelde tangen.

27. DE HERDT R. en DESEYN G., *Onder stoom. Aspecten van de geschiedenis van de stoommachine*, Gent, 1983, 198 blz.

Catalogus uitgegeven ter gelegenheid van de tentoonstelling die van 28 oktober 1983 tot 15 januari 1984 werd georganiseerd door het Museum voor Industriële Archeologie en Textiel in het centrum voor Kunst en Cultuur te Gent. Na een algemene historiek van de stoommachine, worden de verschillende toepassingsvelden van de stoommachine aangeraakt : transport, landbouw, nutsvoorzieningen, industrie en vermaakindustrie. Daarna volgt een overzicht van de stoommachine in België. Er wordt uitvoerig ingegaan op de eerste stoommachines te Gent en op de internationaal bekende Gentse constructeurs, inzonderheid NV Phoenix, Vander Kerckhove, Carels en de firma's Mahy (stoomketelmakers).

Opmerkelijk is de uitvoerige historische en technische bespreking van de stoommachine Van de Velde op de Betsberg te Landskouter (Oost-Vlaanderen). Deze werd vermoedelijk gebouwd door de Gentse constructeur Hisette in 1839. De technische opmetingen en vaststellingen gebeurden door Ir. Pieter Vandewalle. Met bibliografie. Tekst en talrijke illustraties vormen van deze catalogus een uniek naslagwerk.

WIND EN WATERMOLENS

28. COORNAERT M., *De Molens van de heerlijkheid Walem in Wortegem*, in *"De Gaeverstreke"*. Jaarboek 10, (1982), p. 71-88.

De watermolen te Walem behoorde (zeker vanaf 1506) toe aan de Gentse Sint Pietersabdij en wordt reeds vermeld in 966. Hij werd zowel gebruikt voor het malen van graan als voor het slaan van olie. De vroegere molenvijver is heden bebost; de watermolen zelf is verdwenen; het molenhuis is nog aanwezig. In Walem lag ook een molenwal waarop in 1413 door de abt van de Sint Pietersabdij uit Gent een nieuwe windmolen werd geplaatst. Deze molenwal kan nu nog steeds gesitueerd worden. Op die plaats staat nu de molenromp van de "Stenen Molen", ook "Boonzakmolen" genoemd. Geïllustreerd.

29. DENEWET L., *Geschiedenis, techniek en terminologie van de poldermolens in België. De Hoosmolen, een merkwaardige poldermolen in de Bourgoyenmeersen te Drongen*, in *Molenecho's*, Jg. 12, (1984), nr. 1, 124 blz.

Na een inleidende geschiedenis van de poldermolens en andere wateropvoerwerktuigen in België, wordt de Hoosmolen ("hozen" of opscheppen van water) uitvoerig besproken. Komen aan bod: historiek, beheer en uitbating, structuur, kostprijs en terminologie van alle molenonderdelen; het stoom- en elektrisch gemaal en de nog aanwezige Phoenix-centrifugaalpomp uit 1897. Deze interessante monografie eindigt met een literaire noot van Johan Daisne: "Afscheid van een molen".

In een addendum wordt een tekst van pastoor Van den Broecke (1892-1980) gepubliceerd over de *Bourgoysche Wateringe*.

Het grondig archiefonderzoek maken van deze studie een voorbeeld tot navolging. Pionierswerk dat alle lof verdient. Met uitvoerige bibliografie, register op persoonsnamen, zaak- en plaatsnamen. Het woordglossarium bevat niet minder dan 600 molentermen. Rijk geïllustreerd. Contactadres Dr. Luc Goeminne, Oeselgemstraat 76 B-9780 Zulte.

30. PHILIPS J.F.R., *Een watermolen langs de Geul in zijn derde industriële gebruiksfase*, in *Industriële Archeologie*, nr. 2, (1983), p. 128-134.

In 1821 werd aan de Plenkert te Valkenburg op de Geul een kruitmolen (watermolen) opgericht, Tussen 1875 en 1884 werd er papier gemaakt en vanaf 1886 was er een brouwerij gevestigd. Ter aanvulling van de waterkracht werden in 1927 twee koude compressoren geïnstalleerd (Société des Usines Zuiri et Cie te Schiltigheim-Straatsburg). Het waterrad werd recent gerestaureerd en levert nog een aanvullende energie van 70 PK, voldoende om een pekelbak te koelen. Geïllustreerd. Met kritisch apparaat.

MIJNBOUW

31. FOULON P.J., *Les médailles de Godefroid Devreese conservées au Musée de Mariemont*, in *Les Cahiers de Mariemont*, 1981, 12, p. 51-66.

Het Museum van Mariemont bezit een waardevolle collectie medailles en plaketten. Een groot deel ervan hebben als onderwerp het economische leven, inzonderheid de mijnbouw in de 19de en begin 20ste eeuw. Ook de medailleur Godfried Devreese (Kortrijk, 1861) graveerde tal van sociale en economische tafereels, o.a. ambachten, metaalnijverheid, luchtvaart, enz.

32. *Kolenmijnen van Beeringen 1907-1957*, in *Gentse Vereniging voor Scriptophilie. Berichtenblad*, Jg. 2 (1983), nr. 4, p. 23-29.

Het theoretisch bestaan van het Kempisch kolenbekken werd in 1876 bepaald door Guillaume Lambert van de Leuvense Universiteit. Zijn leerling, André Dumont boorde in 1901 de eerste kolenlaag aan ten noorden van As. In 1907 werd de Naamloze Vennootschap Kolenmijnen van Beeringen gesticht. Het artikel verschaft een bondig overzicht van de werking van deze steenkoolmijn. Met lijst van aandelen en obligaties en lijst van de stichters. Geïllustreerd.

KONSUMPTIE

33. BOESMANS A., *De drankcultuur in de Zuidelijke Nederlanden (17de-18de eeuw)* in *Ons Heem*, Jg. 37, (1983), 1-2, pag. 31-31.

Bondig artikel over het gebruik van thee, chocolade, koffie en bier.

MEDIA

34. *Nieuwsbladen uit het Antwerpse (1801-1900)* in *Gentse Vereniging voor Scriptophilie, Berichtenblad*, Jg. 2, (1983), nr. 3, pag. 11-15.

Bondige historiek over de evolutie van de pers in Antwerpen. Geïllustreerd met afbeelding van oude aandelen.

MONDELINGE GESCHIEDENIS

35. GAUS H., B. DE GRAEVE, F. SIMON, A. VERBRUSSEN-AELTERMAN, *Alledaagsheid en mondelinge geschiedenis. Studie en toepassing in het secundair onderwijs (Interfacultair Centrum voor lerarenopleiding. Rijksuniversiteit Gent. Bijdragen Nr. 1)*, Gent, 1983, 166 blz.

Dit boek wil leerkrachten helpen om de alledaagsheid en de mondelinge geschiedenis in hun lessen te integreren. Het geeft meer inzicht in dit historisch onderzoeksveld en poogt didactische begeleiding te verschaffen. In een eerste deel wordt dieper ingegaan op de inhoud en aspecten van alledaagsheid en van mondelinge geschiedenis. Een tweede deel gaat in op de didactiek van deze onderwerpen. Deel 3 bespreekt twee inherente werkinstrumenten: het interview en de gezinsfoto. Deel 4 geeft een overzicht van toepassingen in het onderwijs (binnen- en buitenland). Deel 5 bestudeert het werkmateriaal en eindigt met een leidraad voor de interviewer. Het boek eindigt met een selectieve bibliografie.

GEBOUWEN, HERBRUIK VAN GEBOUWEN

38. VANDENHEEDE L., *Nieuwe functies voor industriegebouwen*, in *Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur*, 1983, nr. 1, pag. 3-19.

Hoe kunnen industriegebouwen bewaard blijven? Na een korte inleiding over de wettelijke bescherming van fabrieksgebouwen worden strategieën voor behoud uitgebouwd. Met voorbeelden uit België, Nederland, Italië, USA, Engeland, Frankrijk. Geïllustreerd. Met bibliografie.

DEMOGRAFIE, SOCIALE OMSTANDIGHEDEN

39. GORISSEN L., *La société de Colonisation au Texas*, in *Gentse Vereniging voor Scriptophilie. Berichtenblad*, Jg. 2, (1983), nr. 2, p. 3-7.

In de eerste helft van de 19de eeuw werden verscheidene kolonisatieprojecten van Texas op touw gezet. Eén ervan was de in 1846 opgerichte La Société de Colonisation au Texas Gme. Dhanis & Co. Een volksplanting vanuit Antwerpen volgde en drie stadjes werden opgericht. Geïllustreerd.

36. HOEBEKE G., *De zandschippers. Verteld door Coralie Vandergracht, opgetekend door Guy Hoebeke*, in *Wachtebeke, Jaarboek 1979-1980*, (13-14), pag. 79-87.

Uit zogezegde zandmijnen te Wachtebeke werd het wit zand met karretjes naar de schepen gevoerd. Het zand was bestemd om de vloeren van huizen, herbergen en kerken te bestrooien. Ook gegevens over het trekken (jagen) van schepen. Geïllustreerd.

MUSEA

37. VROOM V., *De stoomwasserij en kalkbranderij, Buitenmuseum Zuiderzeemuseum*, 1983, 42 blz.

Drietalinge rijk geïllustreerde brochure over de kalkbranderij en de stoomwasserij die in het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen werden opgebouwd.